

Tussen wal en schip:

Staatloze Roma in Nederland

Oktober 2012

 JUSTITIA
ET PAX

© Justitia et Pax Nederland, Oktober 2012

Illustratie omslag: Jakob de Jonge - Collide

Commissie Justitia et Pax Nederland
Postbus 16334
2500 BH DEN HAAG

T 070 3136800
F 070 3136801
E info@justitiaetpax.nl
W www.justitiaetpax.nl

Inleiding

In Europa vormen Roma met ongeveer 12 miljoen mensen de grootste minderheid. De Roma wonen vooral in Roemenië, Bulgarijë en in de voormalige Sovjet-Unie, maar ook in Nederland wonen Roma. Schattingen van het aantal Roma in Nederland lopen uiteen van enkele duizenden¹ tot 40 duizend². Discriminatie en armoede zijn grote problemen voor de Roma gemeenschap. Ze hebben nauwelijks toegang tot gezondheidszorg, onderwijs en goede huisvesting. Volgens de Roma zelf komen deze problemen voornamelijk door staatloosheid. Veel Roma hebben geen paspoort of verblijfspapieren en worden door overheden van landen in de Europese Unie niet als onderdaan beschouwd. Zo kunnen ze geen werkvergunning of verzekering krijgen en ook niet volledig participeren in het maatschappelijke en politieke leven. Het niet kunnen meedoen in de samenleving leidt bij Roma tot het gevoel dat ze aan hun lot worden overgelaten. Dat brengt hen vaak in conflict met de lokale autoriteiten en deze conflicten creëren wantrouwen bij de lokale bevolking. In Nederland verkeert een relatief kleine groep Roma ook in deze schrijnende situatie. Sommige families zijn al generaties lang staatloos. Justitia et Pax onderzoekt wat het effect van staatloosheid is op deze groep en of dit inderdaad de belangrijkste belemmering is voor integratie en volledige participatie van Roma. Daarnaast probeert zij te analyseren wat er gedaan kan worden om de situatie te verbeteren.

Dit rapport is onderdeel van een door de Europese Unie gefinancierd project “Bestrijden van traditionele en nieuwe anti-Roma-stereotypen”, dat samen met Roma-organisaties uit Bulgarije (Center for Interethnic Dialogue and Tolerance “Amalipe”) en Roemenië (Roma Center for Health Politics “Sastipen”) wordt georganiseerd. Binnen dit project wordt onderzoek gedaan naar het bestrijden van Roma-stereotypen in Europa. Justitia et Pax ondersteunt dit onderzoek in het buitenland, maar kan de moeilijkheden in de verhouding tussen Nederland en de Roma niet los zien van de Europese situatie. Om deze reden heeft Justitia et Pax besloten om binnen dit Europese project ook een rapport te schrijven over de situatie van Roma in Nederland.

Justitia et Pax realiseert zich dat men niet kan spreken over ‘de Roma’ als een homogene groep en ook niet kan spreken over dé Roma-cultuur. De Roma worden gevormd door verschillende groepen met elk hun eigen cultuur, traditie en taal. Wat deze groepen onder één noemer plaatst, is hun geschiedenis; de Roma-volkeren stammen af van groepen die tegen het einde van het eerste millennium na Christus het Indiase subcontinent hebben verlaten en richting Europa reisden en voornamelijk rondreisden op de Balkan.³

Sommige van deze Roma-groepen zijn vervolgens in de 20^e eeuw naar Nederland gekomen. De integratie van deze mensen in de Nederlandse samenleving verschilt per groep. Sommige groepen doen het erg goed in de Nederlandse maatschappij, maar er zijn helaas ook sommige groepen en families waar de integratie niet loopt zoals de Nederlandse overheid en maatschappij zouden willen. In de media worden werkelijke gevallen van bijvoorbeeld criminaliteit op de gehele groep geprojecteerd, hetgeen leidt tot een negatieve beeldvorming over en uitsluiting van de groep als geheel.

Justitia et Pax heeft moeten constateren dat er een impasse is ontstaan tussen overheden en maatschappelijke organisaties die onvoorwaardelijk de kant van de Roma hebben gekozen. Volgens de Roma wordt het overheidsbeleid vooral *over* de Roma en niet *met* de Roma geformuleerd. Een goed voorbeeld hiervan zijn de kamerbrief en de notitie die minister Leers (Minister voor immigratie, integratie en asiel) in december 2011 naar de Tweede Kamer stuurde^{4 5}. Bij het verschijnen van deze

---

¹ Jaarrapport Integratie 2009, Sociaal Planbureau

² Raad van Europa

³ Dokters van de Wereld, *Stateloos maakt radeloos*, Amsterdam, februari 2010, paragraaf 4.1

⁴ G.B.M. Leers, *Nederlandse bijdrage in het kader van de Nationale Roma-strategie*, 21-12-2011

beleidsmaatregelen ter bevordering van de sociale inclusie van Roma, lieten verschillende Roma-(zelf)organisaties weten dat hun inbreng niet was meegenomen bij het opstellen ervan.

Justitia et Pax is van mening dat elke mogelijke oplossing van de impasse tussen de overheden de Roma-organisaties begint met een dialoog. Hierbij is het niet alleen van belang dat beide groepen luisteren naar elkaars argumenten, maar ook dat beide groepen elkaar consulteren in het vormen van beleid met en over elkaar. Justitia et Pax wil door middel dit onderzoek een positieve bijdrage leveren aan deze mogelijke dialoog.

1 Staatloosheid in Europa

Staatlozen zijn mensen die door geen enkele staat worden erkend als onderdaan; zij hebben geen nationaliteit, het juridische lidmaatschap van een staat. Het hebben van een nationaliteit is van groot belang in Europa. Een nationaliteit is een noodzaak voor burgerschap en burgerschap is van groot belang voor het verkrijgen van rechten, gezien het merendeel van de rechten burgerrechten zijn. Het niet hebben van deze nationaliteit zorgt ervoor dat iemand niet gezien wordt als burger en maakt het onmogelijk om aanspraak te maken op een groot aantal rechten. Zo kunnen staatlozen in veel Europese landen na hun 18^e niet naar school, legaal werken, een huis kopen, trouwen, reizen en hebben zij geen recht op pensioen. Het kost veel moeite om geholpen te worden in een ziekenhuis en het is vaak onmogelijk om een bankrekening te openen. Vaak hebben staatlozen officieel niet eens een naam. Een staatloze bestaat juridisch in principe niet.

De gevolgen van staatloosheid kwamen duidelijk naar voren in de Tweede Wereldoorlog. Door onder andere Joden, Sinti en Roma hun nationaliteit af te nemen, nam Nazi Duitsland ook hun burgerrechten af. Hiermee verdween voor deze mensen onder andere het recht op leven, vrijheid, vrijheid van godsdienst, en de mogelijkheid voor andere staten om Duitsland hierop aan te spreken. De bovengenoemde rechten waren immers burgerrechten.

Om deze reden werd het hebben van een nationaliteit onderdeel van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, zoals deze in 1948 is vastgesteld. Hierin staat:

“Artikel 15

- 1. Een ieder heeft het recht op een nationaliteit.*
- 2. Aan niemand mag willekeurig zijn nationaliteit worden ontnomen, noch het recht worden ontzegd om van nationaliteit te veranderen.”⁶*

Hoewel het recht op een nationaliteit in de Verklaring is opgenomen, vermeldt de Verklaring niet welke staat een nationaliteit moet toekennen aan iemand die staatloos is, noch in welke omstandigheden dit moet gebeuren. Om historische redenen is dit te begrijpen; het artikel is geschreven om het ontnemen van een nationaliteit tegen te gaan. Dit neemt echter niet weg dat het hebben van een nationaliteit een mensenrecht is. Het artikel laat veel open; dit zorgt ervoor dat in omstandigheden waarin veel mensen opeens staatloos worden, zoals wanneer een staat uiteenvalt, weinig landen zich geroepen voelen om deze mensen als burger op te nemen en een nationaliteit te geven.

Er zijn verschillende manieren waarop iemand staatloos kan worden. Zodra er landen verdwijnen en nieuwe landen ontstaan, kan het voorkomen dat bepaalde groepen en individuen hun nationaliteit

---

⁵ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Kamerbrief over de Nederlandse inbreng ten behoeve van de sociale inclusie van Roma*, 21-12-2011

⁶ Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM)

kwijtraken en er geen nieuwe voor in de plaats krijgen; dit gebeurde bij miljoenen mensen toen de Sovjet Unie uiteen viel in vijftien verschillende staten. Gewapende conflicten kunnen er ook voor zorgen dat mensen staatloos worden. Daarnaast is mogelijk dat iemand staatloos geboren wordt; als iemands ouders staatloos zijn, wordt in Nederland niet automatisch de Nederlandse nationaliteit aan het kind gegeven. Staatloosheid wordt op deze wijze van generatie op generatie overgedragen.

Om deze redenen zijn er in Europa nog veel staatlozen; in 2010 werd het aantal geschat op een half miljoen.⁷ Het exacte aantal is echter onbekend, omdat staatlozen vaak niet in officiële statistieken worden opgenomen.

In het in 2011 verschenen UNHCR rapport *Staatloosheid in Nederland* komen António Guterres (Verenigde Naties Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen) en Louise Arbour (voormalig Verenigde Naties Hoge Commissaris voor Mensenrechten) aan het woord. Zij schetsen de situatie rondom staatloosheid als volgt:

*'The issue of statelessness has been left to fester in the shadows for far too long. It is time to take the necessary steps to rid the World of a bureaucratic malaise that is, in reality, not so difficult to resolve. It is simply a question of political will and legislative energy.'*⁸

Staatloosheid is volgens deze (voormalig) hoge commissarissen van de Verenigde Naties een probleem dat te lang in de schaduw heeft gestaan. Dit is jammer, want volgens Guterres en Arbour is het probleem in werkelijkheid niet moeilijk om op te lossen. Het kost enkel politieke wil en 'legislatieve energie'. Als landen de politieke wil hebben om het probleem erkennen en op te lossen, kunnen ze de wet zo veranderen dat staatlozen opgenomen kunnen worden in de staat waarin ze leven. Thomas Hammarberg, Europees Commissaris voor de Rechten van de Mens, lijkt het hiermee eens te zijn. Hij schrijft dat *'No one should be stateless in Europe'*.⁹

Justitia et Pax is van mening dat Guterres, Arbour en Hammarberg gelijk hebben in hun analyse dat staatloosheid voornamelijk een politiek probleem is. In legislatieve zin is het probleem betrekkelijk eenvoudig op te lossen, maar de politieke wil hiervoor ontbreekt tot nu toe in Europa. Het opstellen en tekenen van de staatloosheid verdragen uit 1954 en 1961 was een goed begin, maar praktijkvoorbeelden laten zien dat Europa nog niet in staat is om op het probleem van staatloosheid een adequaat antwoord te geven.

Ook Nederland heeft tot op heden nog geen passend antwoord gevonden op dit probleem. Vanaf het einde van de negentiende eeuw, de wet op Nederlanderschap van 1892 om precies te zijn, zijn de onderscheidende voorwaarden voor het Nederlanderschap sterk toegenomen.¹⁰ Het staatsburgerschap, de juridische uitdrukking van de structuur van Nederland als natiestaat, is gebaseerd op het afstammingsbeginsel, het *jus sanguinis*. Het Nederlanderschap wordt verkregen als een van de ouders de Nederlandse nationaliteit heeft. Het geboren worden op Nederlands grondgebied is op zichzelf niet voldoende voor het verkrijgen van de nationaliteit. Op deze manier wordt in Nederland staatloosheid van generatie op generatie overgedragen.

2 Nederlands beleid ten aanzien van staatloosheid

---

⁷ UNHCR, *Action to Address Statelessness; a Strategy Note, 2010, p. 4*

⁸ UNHCR, *Staatloosheid in Nederland* (Den Haag 2011) 58.

⁹ T. Hammarberg, *'No One Should Have to be Stateless in Today's Europe'*, Viewpoint, 9 juni 2008

¹⁰ J. Lucassen & R. Penninx, *Nieuwkomers, nakomelingen Nederlanders. Immigranten in Nederland 1550-1993* (Amsterdam 1999), p. 129.

Het hebben van een nationaliteit is een mensenrecht dat vermeld staat in artikel 15 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Om dit mensenrecht te bevorderen heeft Nederland op 30 augustus 1961 het Verdrag van New York ondertekend en in 1985 geratificeerd. De opzet van het Verdrag van New York is het zoveel mogelijk terugdringen van staatloosheid en het bepaalt dat staatlozen opgevangen dienden te worden.

Staatlozen zijn op te delen in twee groepen; zij die 'de jure' staatloos zijn en zij die 'de facto' staatloos zijn. 'De jure' staatlozen zijn volgens het recht staatloos; zij worden door geen enkel land officieel als staatsburger erkend. In sommige gevallen heeft iemand wel een nationaliteit, maar niet alle rechten die bij een nationaliteit horen; hij/zij heeft bijvoorbeeld niet het recht om terug te keren naar het land waarvan hij/zij de nationaliteit heeft of in het recht om in dat land te verblijven. Deze toestand wordt 'de facto' staatloosheid genoemd. Het onderscheid tussen deze twee vormen van staatloosheid is in de praktijk niet altijd even duidelijk.

Daarnaast kan 'de facto' staatloosheid niet alleen zijn grond vinden in het niet erkennen van iemands nationaliteit door de autoriteiten van het land van herkomst of verblijf, maar ook zijn grond vinden in het niet erkennen van die nationaliteit door de persoon zelf. Dit maakt het begrip 'de facto' staatloosheid extra gecompliceerd. Men kan, om uiteenlopende redenen, staatloosheid claimen die 'de jure' niet bestaat. Een nationaliteit brengt namelijk naast rechten ook plichten met zich mee (bijvoorbeeld om terug te keren naar het land van herkomst) die men soms niet wenst te aanvaarden. In deze gevallen is het makkelijker om staatloosheid te claimen, terwijl men dit niet is. Deze praktijken verklaren waarom de overheid verlangt dat men 'de facto' staatloosheid kan tonen aan de hand van 'de jure' staatloosheid, of dat de staatloze dit op zijn minst aannemelijk maakt.

Om deze reden richt Justitia et Pax zich in dit rapport voornamelijk op de 'de jure' staatlozen: staatloze Roma die door geen enkel land officieel als staatsburger worden erkend. Dit betekent echter niet dat de aanbevelingen van Justitia et Pax rondom staatloosheid ook niet op 'de facto' staatloosheid van toepassing kunnen zijn.

In principe is het Nederlandse vreemdelingbeleid een terugkeerbeleid; het gaat er van uit dat in beginsel alle vreemdelingen, ook staatlozen, zelfstandig kunnen terugkeren naar het land van herkomst of van eerder verblijf. Staatloosheid is in Nederland geen toelatingsgrond. Alleen vreemdelingen, zo ook staatlozen, *die aantoonbaar* buiten hun schuld niet kunnen terugkeren kunnen in aanmerking komen voor een buitenschuldvergunning. Zoals hieronder zal worden aangetoond zit in deze aantoonbaarheid het probleem; een staatloze moet niet alleen met documenten kunnen aantonen dat hij/zij staatloos is –hetgeen moeilijk is omdat staatloosheid vaak samengaat met het ontbreken van registratie bij een nationale overheid-, maar ook nog kunnen aantonen dat hij/zij buiten zijn/haar schuld niet kan terugkeren naar het land van herkomst of laatste verblijf.

Zoals eerder beschreven krijgt men alleen automatisch de Nederlandse nationaliteit als een van beide ouders Nederlands is. Dit *jus sanguinis* beginsel zorgt ervoor dat de kinderen van staatloze ouders ook staatloos zullen zijn, zij kunnen immers geen nationaliteit van hun ouders overnemen. Artikel 1 van het Verdrag van New York zegt hierover het volgende:

“Iedere Verdragsluitende Staat verleent zijn nationaliteit aan degene die geboren is op zijn grondgebied en die anders staatloos zou zijn. Deze nationaliteit wordt verleend:

a. van rechtswege, bij geboorte, of

b. op een verzoek, door of namens belanghebbende bij de bevoegde autoriteit ingediend op de wijze als door de wetgeving van de betrokken Staat is voorgeschreven;

behoudens de bepalingen van het tweede lid van dit artikel, mag het verzoek niet worden afgewezen.”¹¹

Nederland heeft ervoor gekozen om staatlozen die geboren zijn in Nederland op een andere manier van de Nederlandse nationaliteit te voorzien. Deze invulling is het zogenaamde ‘optierecht’, de verkrijging van het Nederlanderschap door optie, zoals dat beschreven staat in de Rijkswet op het Nederlanderschap:

“Na het afleggen van een daartoe strekkende schriftelijke verklaring verkrijgt [...] het Nederlanderschap [...]

“de vreemdeling die in Nederland, de Nederlandse Antillen of Aruba, is geboren, aldaar gedurende een onafgebroken periode van tenminste drie jaren toelating en hoofdverblijf heeft en sedert zijn geboorte staatloos is;”¹²

Het struikelblok in dit artikel is de term ‘toelating’. Over het algemeen verblijven staatlozen in Nederland illegaal, het is immers moeilijk om zonder nationaliteit de procedure voor asiel of verblijf af te ronden.¹³ Zij hebben nimmer toelating gekregen tot Nederland. Omdat de verblijfsrechtelijke status van de kinderen nauw verbonden is met die van hun ouders, hebben die kinderen ook vaak geen ‘toelating’ tot Nederland gekregen. Hiermee wordt de mogelijkheid op Nederlanderschap bij geboorte uit staatloze ouders nagenoeg nihil. Het beleid dat Nederland hanteert, is hierdoor strijdig met artikel 1 van het Verdrag van New York.

Behalve het Verdrag van New York heeft Nederland ook het Europees Nationaliteitsverdrag op 21 maart 2001 geratificeerd. In dit verdrag worden ook de plichten beschreven die Nederland heeft ten opzichte van staatloze kinderen:

‘Elke Staat die Partij is, regelt in zijn nationale wetgeving dat zijn nationaliteit kan worden verkregen door kinderen die op zijn grondgebied worden geboren en die bij de geboorte geen andere nationaliteit verkrijgen.

Deze nationaliteit wordt verleend:

a. bij de geboorte van rechtswege; of

b. daarna, aan kinderen die staatloos zijn gebleven, op verzoek door namens het desbetreffende kind, in te dienen bij de daarvoor in aanmerking komende autoriteit, op de in de nationale wetgeving van de Staat die Partij is, voorgeschreven wijze. Dit verzoek kan worden gedaan op voorwaarde van een wettig en gewoon verblijf op zijn grondgebied van niet meer dan vijf jaar onmiddellijk voorafgaande aan de indiening van het verzoek.”¹⁴

Dit artikel is strikter dan de bepaling van het Verdrag van New York; hier dient immers naast een wettig verblijf (het toelatingsprincipe) ook het gewone verblijf als voldoende voorwaarde voor het verkrijgen van een nationaliteit als de ouders staatloos zijn. Op grond hiervan zouden allen die

---

¹¹ Convention on the Reduction of Statelessness, New York, 30 August 1961

¹² Rijkswet op het Nederlanderschap, art 6, lid 1, sub b

¹³ Er zijn voorbeelden bekend van Roma in Nederland die staatloos zijn, maar wel een verblijfstatus hebben of hadden. In het geval dat zij nog steeds de verblijfstatus hebben, zijn zij legaal in Nederland, maar kunnen ze geen (nog) aanspraak maken op de Nederlandse nationaliteit of sociale voorzieningen. Daarnaast zijn er Roma geweest die zijn vastgelopen in de procedures rondom het verlengen van hun verblijfstatus. Deze mensen hebben geen nationaliteit en kunnen niet uitgezet worden, maar hebben ook geen verblijfstatus in Nederland. Zij zijn door onduidelijkheden in de procedures ‘illegaal gemaakt’.

¹⁴ Europees Verdrag inzake nationaliteit, Straatsburg, 06-11-1997, artikel 6, lid 2

staatloos geboren worden in Nederland, in aanmerking komen voor de Nederlandse nationaliteit, of hun ouders nu zijn 'toegelaten' of niet.¹⁵

Zoals in het eerste hoofdstuk is beschreven, heeft staatloosheid in veel landen grote gevolgen voor de rechten die iemand kan genieten. Dit is ook het geval in Nederland. Veel van onze rechten zijn burgerrechten, waarop enkel aanspraak gedaan kan worden als men in het bezit is van een Nederlandse of andere nationaliteit. Als men in Nederland geregistreerd is als vreemdeling, ontvangt men ook een deel van deze rechten. Men is als vreemdeling niet rechteloos. Als men als staatloze ook niet als vreemdeling over een verblijfstitel beschikt, kan men ook geen aanspraak maken op het recht op arbeid, eigendom, toegang tot onderwijs, sociale voorzieningen, enzovoort. Staatloosheid en illegaliteit leiden in deze gevallen tot vergaande rechteloosheid. Ratificatie van het verdrag van New York zou als consequentie moeten hebben dat kinderen die staatloos geboren worden op Nederlands grondgebied, de Nederlandse nationaliteit zouden moeten verkrijgen.

Behalve het feit dat het in Nederland, tegen het Verdrag van New York en het Europees Nationaliteitsverdrag in, moeilijk is de Nederlandse nationaliteit te ontvangen als iemand hier staatloos wordt geboren, is het ook in Nederland bijzonder moeilijk om als staatloos geregistreerd te worden. In theorie staan alle inwoners van Nederland geregistreerd in de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA). Vreemdelingen die in Nederland wettelijk mogen verblijven en tenminste zes maanden in Nederland zullen blijven, worden ook in de GBA opgenomen. Registratie vindt plaats op initiatief van de vreemdeling, of op verzoek van de gemeente. Asielzoekers die zes maanden in een asielzoekerscentrum hebben verbleven, worden geregistreerd. Ook de kinderen die in een asielzoekerscentrum worden geboren, worden meteen geregistreerd. Als een staatloze vreemdeling zich registreert, zou deze staatloosheid ook geregistreerd moeten worden. Maar de 'Handleiding uitvoeringsprocedures' van de GBA vermeldt geen procedure die moet worden toegepast als de nationaliteit niet kan worden vastgesteld.¹⁶ De status 'staatloos' wordt alleen geregistreerd als deze accuraat kan worden gedocumenteerd. De bewijslast hiervoor ligt bij de staatloze. Het zal begrijpelijk zijn dat het accuraat documenteren van staatloosheid in de praktijk grenst aan het onmogelijke; de meeste staatlozen zijn staatloos juist vanwege het ontbreken van deze papieren. Daarnaast is het onduidelijk welke wet of regelgeving bepaalt waarom de bewijslast voor staatloosheid zo hoog is. Feit is dat in de procedures van de GBA de vraag naar bewijs wel zo staat vermeld. Zelfs als de staatloze zich als 'staatloos' heeft kunnen registreren, zijn de juridische consequenties ervan beperkt. Hoewel de gegevens van de GBA leidend zijn voor alle andere overheidsinstanties, zoals de IND, zijn ze niet bindend.¹⁷

De onduidelijkheid van waar en hoe een vreemdeling zich moet registreren als staatloze, is problematisch in het licht van de verplichtingen die voortvloeien uit het Verdrag van 1954. Wil Nederland de verplichtingen ten opzichte van staatlozen waaraan zij zichzelf heeft gecommitteerd, goed kunnen uitvoeren, dan is het noodzakelijk om een duidelijke, toegankelijke en efficiënte procedure te hebben die staatloosheid kan vaststellen. De procedure en de beslissingen die daarin moeten worden genomen, zouden moeten toegewezen aan daarvoor op te richten onafhankelijke instantie. Deze kritiek wordt ook naar voren gebracht in het eerder genoemde rapport *Staatloosheid in Nederland*. Hierin staat:

---

¹⁵ Migrantenrecht 9, pp. 314-315

¹⁶ UNHCR, *Staatloosheid in*, p. 18: "Wat betreft staatloosheid: in de Handleiding wordt niet gespecificeerd hoe dit precies vastgesteld dient te worden, en het woord "staatloos" komt ook niet voor in de Wet GBA. De Handleiding merkt wel op dat staatloosheid "nauwelijks voorkomt"."

¹⁷ UNHCR, *Staatloosheid in*, pp. 17-18, geldig voor de hele alinea

“De afwezigheid van een uniforme methode om staatloosheid te registreren is één van de meest problematische aspecten van de huidige Nederlandse benadering (in wet en beleid) van het onderwerp.”¹⁸

De afwezigheid van een duidelijke en uniforme procedure voor de vaststelling van staatloosheid is dus een grote omissie in de wet en het beleid van Nederland. Ook heeft Nederland geen afzonderlijke procedure voor het verlenen van staatsburgerschap of verblijf aan staatloze immigranten.

De Nederlandse overheid houdt echter ook na deze bevindingen vast aan haar standpunt dat in Nederland zowel de registratie van staatloosheid als het verlenen van staatsburgerschap of verblijf aan staatloze immigranten gedegen geregeld is. Volgens de overheid is de Gemeentelijke Basisadministratie GBA een voldoende middel is om staatloosheid te registreren. De staatloze kan, wanneer die het niet eens is met de inschrijving in de GBA, verzoeken om wijziging van die gegevens, desnoods via de rechter.

Justitia et Pax blijft hiertegenover zetten dat in de ‘Handleiding uitvoeringsprocedures’ niet inhoudelijk vermeld staat hoe staatloosheid vastgesteld kan worden. Er wordt enkel gesproken over het vaststellen dat de betrokkene geen nationaliteit bezit, wat moet blijken uit een onderbouwing met een beschikking, rechtelijke uitspraak of een geldig nationaal paspoort.¹⁹ Het onderbouwen van staatloosheid met documenten is in sommige gevallen mogelijk, maar er zijn ook gevallen van staatloosheid waarbij de staatlozen nimmer door een overheidsinstantie zijn geregistreerd. In deze laatste gevallen komt een registratie van staatloosheid in de GBA moeilijker tot stand.

Daarnaast moet geconstateerd worden dat wanneer de onderzoekers van het UNHCR deze procedure moeilijk voor ogen kunnen krijgen, de procedure wellicht ook niet inzichtelijk is op de werkvloer.

In Nederland is de enige mogelijkheid voor het verkrijgen van asiel of een verblijfsvergunning op basis van staatloosheid een vervolprocedure op de verblijfsvergunningprocedure. Om voor die vervolprocedure in aanmerking te komen, moet er eerst een verblijfsvergunning zijn afgewezen. Enkel dan kan door middel van de “buitenschuldprocedure” een reguliere verblijfsvergunning worden verleend. Dit gebeurt alleen als de “verblijfsvergunning onder de beperking ‘verblijf als vreemdeling die buiten schuld niet uit Nederland kan vertrekken’ (...) hetzij ambtshalve, hetzij op aanvraag [kan] worden verleend.”²⁰ Met deze procedure kan een staatloze een verblijfsvergunning krijgen, maar hiervoor moet hij (weer) zelf eerst zijn staatloosheid bewijzen, door middel van documenten. Daarnaast moet er door de vreemdelingen aan de volgende voorwaarden worden voldaan:

*“1 Hij heeft zich aantoonbaar gewend tot de vertegenwoordiging van het land of de landen waarvan hij de nationaliteit heeft dan wel het land (de landen) waar hij als staatloze eerder zijn gewone verblijfplaats had en/of tot andere landen waarvan kan worden aangenomen dat hem daar toegang zal worden verleend;
2 hij heeft contact opgenomen met de Internationale Organisatie voor Migratie voor facilitering van zijn vertrek en deze organisatie heeft aangegeven dat zij niet in staat is het vertrek te regelen omdat de vreemdeling stelt niet te kunnen beschikken over reisdocumenten;
3 hij heeft eventueel via de DT&V verzocht om bemiddeling bij het verkrijgen van reisdocumenten van de autoriteiten van het land waar hij naar toe kan gaan en de bemiddeling heeft niet het gewenste resultaat opgeleverd en*

---

¹⁸ UNHCR, *Staatloosheid in*, p. 20

¹⁹ Handleiding uitvoeringsprocedures, Basisadministratie Persoonsgegevens en Reisdocumenten, *Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties*, 3.3.12.2

²⁰ Vreemdelingen Circulair B14/3.4.1

(...)

5 hij verblijft zonder verblijfstitel in Nederland en voldoet niet aan andere voorwaarden voor een verblijfsvergunning.”²¹

Het zal duidelijk zijn dat het voor een staatloze moeilijk is om aan al deze voorwaarden te voldoen. Ook voor Roma is dit het geval. De staatloze Roma dienen ten eerste te bewijzen dat zij staatloos zijn; dat zij bijvoorbeeld uit voormalig Tsjecho-Slowakije komen en daar nu niet erkend worden. Het ontbreken van een duidelijke en uniforme procedure waarmee dit voldoende bewezen wordt geacht, maakt het moeilijker om dit aan te tonen. Bovendien hebben staatloze Roma in Nederland vanwege hun ambulante bestaan in Oost Europa bij geboorte geen geboorteakte en paspoort gekregen. Volgens Mila Michelle van Burik (destijds van Stichting Triana) werden Roma weggestuurd als ze zich wilde registreren.²² Daarnaast kennen de Roma geen schriftelijke traditie en zijn zij terughoudend geweest voor registratie, dit vanwege een verleden van discriminatie en vervolging.

Hoewel instanties in strikt juridische zin gelijk in hebben om deze voorwaarden te stellen, vraagt Justitia et Pax zich af of deze procedure ook in morele zin opgaat. Is het rechtvaardig dat de Nederlandse staat van een tweede of derde generatie staatloze Roma verlangt dat zij terugkeren naar het land van hun voorouders? Deze status van staatloosheid komt immers enerzijds voort uit de nalatende houding van een eerdere generatie Roma en anderzijds vanuit de Nederlandse overheid die haar verplichtingen ten opzichte van staatloos geboren en ten opzichte van internationale wetgeving niet na leek te komen; in de praktijk blijkt dat het bereik van het optierecht niet voldoende is om staatloos geboren en van een Nederlandse nationaliteit te voorzien.

3 De komst van Roma naar Nederland

In dit hoofdstuk zal de oorzaak van staatloosheid voor staatloze Roma in Nederland besproken worden. Bij voorbaat dient gezegd te worden dat het probleem van staatloosheid in Nederland zich niet louter beperkt tot staatloze Roma. Staatloze personen uit Somalië, Palestijnse gebieden, Syrië en de ineengestorte Sovjet-Unie doen vaker een beroep op het Nederlandse rechtstelsel inzake staatloosheid. Om deze reden komen deze groepen vaker voor in jurisprudentie dan rechtszaken waar de claims van staatloze Roma worden behandeld. De Roma hebben wat dit betreft te lijden onder een sociaal isolement, hetgeen het resultaat is van de naar binnen gekeerde opstelling van de Roma naar een maatschappij die hun bewust op een afstand houdt. Om deze redenen richt Justitia et Pax zich in dit rapport enkel op de staatloosheid van Roma. Hoewel slechts een minderheid van de Roma staatloos is, wordt het onderwerp vaak genoemd als oorzaak voor verschillende integratieproblemen en voor deze specifieke groep Roma levert het probleem van staatloosheid veel problemen op.

De Roma die vanuit Oost en Zuid Europa naar Nederland immigrerden, zijn geen homogene groep. Deze gemeenschap bestaat uit verschillende groepen die onderling zeer van elkaar verschillen. Zoals ook in de inleiding is vermeld kan men niet spreken van een homogene groep Roma; de Roma bestaan immers uit verschillende groepen met elk hun eigen cultuur, traditie en taal. Het feit dat deze verscheidenheid niet door de Nederlandse overheid werd erkend, bemoeilijkte de immigratie.

De oorsprong van de kwestie van staatloze Roma in Nederland ligt in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw. De eerste Roma kwamen rond 1960 vanuit Italië, voormalig Joegoslavië, Griekenland en Turkije naar Nederland. Al snel werden deze groepen Roma gezien als ‘ongewenste

---

²¹ Vreemdelingen Circulair B14.3.2

²² Gesprek met Mila van Burik van Stichting Triana (Roma zelforganisatie te Utrecht. 9-1-2012)

vreemdelingen'.²³ Zo stond er op een spandoek in Ede in het najaar van 1978: 'Wij willen geen zigeuners. Laat ons rustig slapen'.²⁴ Ondanks deze emoties besloot de regering Van Agt in 1978 de in Nederland trekkende Roma te legaliseren door middel van de generaal pardon.²⁵ In totaal kregen toen 570 Roma een verblijfsvergunning en werden opgevangen in zogenaamde 'Roma-gemeenten'.²⁶ Voorwaarde voor dit pardon was dat de Roma zich registreerden en zich op een vaste plaats vestigden.²⁷ Rondom deze registratie deden zich al de nodige problemen voor. De Nederlandse regering gaf de Roma maar drie dagen om zich registreren. Deze korte periode was volgens de regering noodzakelijk om te voorkomen dat Roma uit andere Europese landen zich hier zouden vestigen en registreren. Deze groep staat bekend als de Roma van 1978. De regering had deze groep beloofd dat hun, tien jaar na het generaal pardon, éénmalig de documenten voor het Nederlands staatsburgerschap zou worden verstrekt.

Niet alle Roma hebben kunnen profiteren van de regeling van 1978. Sommige Roma waren niet in staat zich binnen drie dagen te registreren, andere Roma kregen pas te laat te horen van de regeling. Er zijn voorbeelden bekend dat een deel van een Roma familie zich wel heeft kunnen registreren en een ander deel niet. Om deze reden heeft de Nederlandse overheid later een zogenaamde 'naregistratie' gehouden voor diegene die zich de eerste keer niet goed hebben kunnen registreren. Helaas deden zich hierbij en bij het verkrijgen van het staatsburgerschap in 1988 weer problemen voor.²⁸ Hierdoor zijn er nu Roma die wel een verblijfstatus hebben, maar geen nationaliteit, maar ook Roma helemaal niet geregistreerd zijn.²⁹ Het precieze aantal hiervan is niet met zekerheid te stellen, schattingen lopen uit van enkele honderden tot ongeveer duizend Roma die niet kunnen profiteren van de generaal pardonregeling of de uitwerking hiervan en hierdoor niet in bezit zijn van geldige documenten of een geldige verblijfstatus.³⁰ De situatie van deze Roma is ernstig; ze zijn niet geregistreerd of hebben alleen een verblijfsvergunning, die hun niet in staat stelt te werken. Deze mensen zijn de facto staatloos. Deze groep komt niet in aanmerking voor uitkeringen, ziektekostenverzekeringen en scholing. Dit komt omdat deze personen uit deze groep officieel simpelweg niet bestaan.

In 1979 kwam een nieuwe groep Roma naar Nederland, die ook onuitzetaar bleek. In eerste instantie wilde de Nederlandse overheid deze groep het rechtmatig verblijf van een jaar geven, maar na verloop van tijd bleek dit geen oplossing. Ook deze groep heeft zich uiteindelijk permanent kunnen vestigen in Nederland.³¹ Over de groep uit 1979 die hiervoor niet in aanmerking kwam is weinig bekend.

In de jaren '90 van de vorige eeuw kwam er weer een grote groep Roma naar Nederland. Deze groep bevindt zich onder de vluchtelingen en asielzoekers uit voormalig Joegoslavië, Roemenië en Tsjecho-Slowakije. De positie van de laatste groep verschilt met Roma die eerder naar Nederland zijn

---

²³ W. Willems, L. Lucassen, *Ongewenste vreemdelingen. Buitenlandse zigeuners en de Nederlandse overheid, 1969-1989* (Den Haag 1990)

²⁴ H. van Hout & J. van der Zandt m.s.c., *Door alle tijden. De Roma, zoekend naar houvast in Kerk en samenleving* (Berne-Heeswijk 2011), p. 22

²⁵ Kamerbrief 'Aanpak voor Roma in Nederland 2009', 29-6-2009.

²⁶ C. de Vos 'Integrated Approach of Roma in the Netherlands' in M. Flásková-Benová, H. Swoboda, J.M. Wiersma, *Roma: A European Minority. The Challenge of Diversity* (EU 2011), p. 127

²⁷ H. van Hout & J. van der Zandt m.s.c., *Door alle tijden. De Roma, zoekend naar houvast in Kerk en samenleving* (Berne-Heeswijk 2011), p. 21

²⁸ Dokters van de Wereld, *Stateloos maakt radeloos*, 4.3

²⁹ P.R. Rodrigues & M. Matelski, *Monitor racism & the extreme right Roma and Sinti*, Amsterdam, Uitgeverij Anne Frank House 2004, pp. 14-15

³⁰ H. van Hout & J. van der Zandt m.s.c., *Door alle tijden. De Roma, zoekend naar houvast in Kerk en samenleving*, p. 24

³¹ P.R. Rodrigues & M. Matelski, *Monitor racism & the extreme right Roma and Sinti*, p. 16

gekomen: Zij vestigden zich gelijk in huizen, hebben vaker onderwijs gevolgd en gewerkt in het land van herkomst. Om deze reden valt deze laatste groep minder op in de Nederlandse samenleving en integreren zij makkelijker.³²

Hoewel de laatste groep zich goed heeft geïntegreerd in de Nederlandse samenleving, wordt door de eerste twee groepen Roma de kwestie van onuitzetbaarheid en staatloosheid vaak als een oorzaak van problemen genoemd. Uit de desintegrerende Joegoslavische staat ontstonden er nieuwe staten als Servië, Kroatië, Bosnië-Herzegovina e.a. De bevolkingsregisters in deze staten werden 'opgeschoond' en derhalve kwamen de Roma niet meer voor in de registers van het oorspronkelijke land. Deze mensen zijn sindsdien officieel staatloos en het is daarom voor Nederland onmogelijk om deze mensen uit te zetten. Kinderen van deze staatloze Roma krijgen vanwege het *jus sanguinis* principe (afstammingsbeginsel) niet de Nederlandse nationaliteit en zijn dus ook staatloos.

4 Nederland en Roma; wederzijds onbegrip

De blijvende staatloosheid van generaties Roma en het uitblijven van een oplossing voor dit probleem toont aan dat de verhouding tussen de Roma en de Nederlandse overheid niet soepel loopt. Hierin spelen cultuurverschillen en verwachtingen hoe 'de ander' zich zou moeten opstellen een cruciale rol.

In eerste instantie waren sommige gemeenten optimistisch over de integratie toen de eerste Roma in de jaren '70 aankwamen. Hierover zei Cor de Vos, toenmalig burgemeester van Nieuwegein en voorzitter van het Platform Roma-gemeenten, het volgende:

*"The local authorities presumed that the Roma families would integrate within a three or four year period. By providing permanent accommodation and by offering good schooling and integration programmes, it was expected that the families would adjust easily to Dutch society. But these expectations did not become reality. After more than thirty years we have to conclude that compared to other groups in society, the Roma population of Nieuwegein has made the least use of opportunities for employment, schooling and participation in general."*³³

Deze hoge verwachtingen op het gebied van integratie zijn helaas niet uitgekomen. Ondanks programma's op het gebied van scholing en integratie is de positie van Roma in de maatschappij vergeleken met andere bevolkingsgroepen erg slecht. Zowel de Roma als de (lokale) overheden hebben een verschillende verklaring voor deze slechte positie van Roma in de maatschappij.

Volgens de Roma ligt de oorzaak voornamelijk bij de uitzettingspolitiek van de overheid, waarbij een bureaucratische aanpak van het immigratieproces niet de mogelijkheid geeft om staatloosheid goed te registreren en op te lossen. Deze staatloosheid zorgt volgens Roma ervoor dat zij niet naar school kunnen, niet (legaal) kunnen werken en om deze redenen ook niet kunnen meekomen in de maatschappij.

Gemeenten hebben daarentegen het idee dat de Roma zelf het integratieproces traineren. De cultuur van de Roma laat zich volgens hen moeilijk rijmen met Nederlandse overheidsstructuren en verwachtingen die de Nederlandse maatschappij heeft van ieder die daarin wil deelnemen. Zo valt te lezen:

---

³² Ibid, p. 16

³³ C. de Vos 'Integrated approach of Roma in the Netherlands' in M. Flasičková-Benová e.o. *Roma: A European Minority. The challenge of Diversity* (EU 2011), p. 127.

“Roma vinden het niet belangrijk, dat hun kinderen onderwijs volgen na de basisschool. Als hun kinderen kunnen lezen en schrijven, is dat voor hen voldoende.”

³⁴

“Criminaliteit onder Roma is geen cultuur, maar binnen subgroepen onder Roma wel een ‘common use’, waarbij de groepsdruk om hierin te volharden groot is en alternatieven vaak niet gezien worden.”³⁵

Volgens Roma is ook bij deze problemen staatloosheid de oorzaak; het niet hebben van een nationaliteit bemoeilijkt de schoolgang en het vinden van een legale baan. Er is echter bij de Roma in een zekere ‘mentaliteit van verschansing’ op te merken. Zo komt in een vraagsprek over uithuwelijking van meisjes van twaalf met een Roma-vrouw dit defensieve denken sterk naar voren:

*“Voor een buitenstaander is het misschien niet te begrijpen, maar in onze Roma-cultuur is een meisje vanaf haar twaalfde rijp om te trouwen. Dus wordt zij daar rond haar elfde levensjaar al op voorbereid. Dat houdt in dat zij moet leren om een goede huisvrouw en moeder te zijn. Ik weet dat er andere regels gelden in Nederland, maar wij leven in onze cultuur en ik vind dat men die moet respecteren”.*³⁶

Zulke uitlatingen zijn niet natuurlijk niet bevorderlijk voor wederzijds begrip tussen Roma en de Nederlandse overheid. Het biedt de mogelijkheid voor de overheid om alle verschillende problemen die zich rondom de integratie van Roma aandienen onder een en de zelfde noemer te plaatsen: de Roma-cultuur. De cultuur van de Roma en onduidelijkheid over de invulling van hun eigen identiteit in de Nederlandse samenleving zouden de oorzaken zijn van veel problemen:

“De Roma zelf worstelen met de vraag of zij moeten proberen ‘net als anderen’ te worden of ‘hun eigen identiteit’ naar voren te schuiven. Zijn ze ‘anders’ of juist ‘hetzelfde’. Willen ze via vormen van positieve discriminatie of positieve actie hun achterstanden inhalen of willen ze zich opstellen aan de zijde van gediscrimineerde groepen en gezamenlijk ijveren voor een diversiteitsbeleid waarin voor iedereen plaats is.”³⁷

Door de oorzaak van de integratieproblemen in de Roma-cultuur te plaatsen, plaatst de overheid de oplossing van het probleem buiten haar eigen verantwoordelijkheid. Als immers de cultuur het probleem is, dan moet deze veranderd worden en dat kunnen alleen de Roma zelf doen.

Door echter over één cultuur te spreken, vervreemdt de overheid zich tegenover de verschillende Roma-groeperingen. Hoewel de Roma wel dezelfde oorsprong hebben en deels dezelfde geschiedenis delen, moet men ook aanmerken dat de Roma-groeperingen verschillen van cultuur, traditie en taal. Door al deze groeperingen onder een noemer te plaatsen, zorgt de overheid ervoor dat geen van deze groepen zich deze kritiek aantrekt; het zou immers ook voor een heel andere Roma-gemeenschap bedoeld kunnen zijn.

---

³⁴ Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), *Projectvoorstellen Platform Roma-gemeenten* (maart 2010), p. 11

³⁵ 2^e halfjaarrapportage integrale aanpak Roma problematiek 2009 (20 april 2010), p. 4

³⁶ H. van Hout & J. van der Zandt m.s.c., *Door alle tijden. De Roma, zoekend naar houvast in Kerk en samenleving*, p. 34

³⁷ C.C.J. van den Heuvel, *Wisselgeld. Intensieve begeleiding voor multiprobleemgezinnen met een Roma achtergrond. ‘Zonder perspectief valt niets te coachen’* (Juli 2008 gemeente Nieuwegein), p. 1

Daarnaast lijkt de aanname, dat de oorzaak van de integratieproblemen enkel in de cultuur van de Roma ligt, niet helemaal op te gaan. Het UNHCR-rapport merkt op dat de immigratie voor staatlozen onvoldoende geregeld is in Nederland en dat de gevolgen hiervan verstrekkend zijn. De afwezigheid van een duidelijke en uniforme procedure voor de vaststelling van staatloosheid maakt het moeilijk om als zodanig geregistreerd te worden. Als deze procedures zelfs voor het UNHCR en ambtenaren die werken met de GBA onduidelijk zijn,³⁸ moet niet verwacht worden dat immigranten die niet uit een schriftelijke cultuur komen hier hun weg in vinden.

Tenslotte, zo stellen vertegenwoordigers van de Roma –gemeenschap, wordt het beleid door de overheid over, en niet met de Roma gemaakt. Voorbeelden hiervan zijn de kamerbrief³⁹ en notitie⁴⁰ van december 2011 over de Roma van minister Leers. Het uitgangspunt en titel van de notitie is ‘het bevorderen van de sociale inclusie van Roma’. Het bevorderen van de sociale inclusie is iets wat zowel de Roma als de overheid nastreven. Het bevorderen van deze inclusie vraagt van beide partijen dat ze luisteren naar elkaar, dat ze handelen binnen hun mandaat en dat ze toewerken naar een consensus. In zijn brief zelf schrijft de minister dat er bij de voorbereiding van de notitie “contact geweest [is] met het Nederlands Instituut Sinti en Roma (NISR) en de Roma-gemeenschap.” Dit contact heeft echter niet geleid tot een vruchtbare dialoog. De Roma (zelf-)organisaties zeggen dat zij zich niet herkennen in de integratienota. Er wordt, volgens hen, geen rekening gehouden met de achtergrond en staatloosheid van de Roma. Dit leidde tot onbegrip bij de Roma gemeenschap.

Het onbegrip en wantrouwen tussen de Roma en de overheid is vanuit de geschiedenis te begrijpen, maar het is duidelijk dat hier verandering in moet komen. Het integratieprobleem van de Roma ligt niet alleen bij staatloosheid, noch enkel bij de Roma-cultuur.

Tot nu toe ontbreekt het aan een echte dialoog tussen de overheid en de maatschappij enerzijds en de Roma anderzijds. Op de Roma-conferentie, georganiseerd door het instituut Clingendael (14 juni 2011) kwam dit eens te meer naar voren. De nadruk die representanten van de overheid leggen op de eigen verantwoordelijkheid van de Roma om hun positie in de samenleving te verbeteren, is niet noodzakelijkerwijs onjuist. Het is voor een achtergebleven gemeenschap alleen maar in het eigen voordeel om die achterstand te erkennen en alles uit de kast te halen om het zelf weg te werken. Dit kan ze bijvoorbeeld doen door meer aandacht te hebben voor personen uit de gemeenschap die als positief voorbeeld kunnen dienen voor de jeugd. De overheid kan echter op haar beurt haar verantwoordelijkheid nemen door barrières te verwijderen die in de weg staan van de emancipatie van de Roma gemeenschap. Zo is het bij staatloosheid en de administratieve problemen die dit met zich meebrengt maar de vraag of dit enkel aan de Roma toe te rekenen is.

5 Conclusie en aanbevelingen

De overheid en de Roma praten niet met, maar wel over elkaar. Het ontbreken van *good practices* en een dialoog is te begrijpen, maar het frustreert het werken aan een goede oplossing die door beide geaccepteerd wordt. De Roma worden volgens Mila Michelle van Burik (van voormalig Stichting Triana) systematisch buiten het Landelijk Overleg Minderheden (voor overleg met de overheid) en Lize (overlegpartner Rijksoverheid Zuid-Europese gemeenschappen) gehouden, maar enkel nu en dan geraadpleegd.⁴¹

---

³⁸ UNHCR, *Staatloosheid in Nederland*, pp. 17-20

³⁹ G.B.M. Leers, *Nederlandse bijdrage in het kader van de Nationale Roma-strategie*, 21-12-2011

⁴⁰ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Kamerbrief over de Nederlandse inbreng ten behoeve van de sociale inclusie van Roma*, 21-12-2011

⁴¹ Gesprek met Mila van Burik. 9-1-2012.

Zolang beide partijen niet met elkaar in dialoog treden, zullen de problemen rondom de integratie van Roma blijven bestaan. Wellicht zullen ze met de voorgenomen strafbaarstelling van illegaliteit zelfs toenemen.⁴² Het is om deze reden van belang dat de dialoog tussen Roma en de Nederlandse overheid zo snel mogelijk van start gaat.

Aan de hand van het bovenstaande formuleert Justitia et Pax de volgende aanbevelingen:

1. Staatloosheid wordt door Roma als hét struikelblok ervaren voor een goede integratie in Nederland. De buitenschuldprocedure is onoverkomelijk voor staatloze Roma die hier al dertig jaar zijn. Met betrekking tot verplichtingen die voortkomen uit de Staatloosheidsverdragen uit 1954 en 1961, dient de Nederlandse overheid een gespecialiseerde instantie op te richten die aan de hand van een duidelijke procedure de claims van staatloze personen behandelt en hen mogelijk bijstaat in het bewijzen van staatloosheid.
Wil men iets aan het probleem van de staatloosheid doen dan zal men moeten beginnen met de vreemdelingrechtelijke positie van de staatloze Roma te regelen. Van belang is daarbij dat staatloosheid als zodanig geen titel voor verblijf oplevert, maar wel van belang is bij de toepassing van het buitenschuld criterium, dat tot legaal verblijf kan leiden.
2. Deze zaken, van het bewijzen van staatloosheid tot het verkrijgen van legaal verblijf, zouden individueel behandeld moeten worden. Enkel met intensieve persoonlijke en juridische begeleiding en een welwillende houding van de autoriteiten heeft deze (juridische) integratie van de Roma kans van slagen.
3. Voor het welslagen van de dialoog is het van belang dat de Nederlandse overheid in discussie treedt met Roma, zodat zij bij de formulering van beleid als gesprekspartner kunnen dienen.
4. De Roma wordt geadviseerd zich zodanig te organiseren voor dit overleg over beleid, dat ze dit gesprek kunnen voeren namens alle belanghebbenden.

---

⁴² Regeerakkoord VVD-CDA, 2011, hoofdstuk 6